

Література:

1. Батанова Т.В., Напрямки вдосконалення діагностики фінансово-економічної стійкості підприємства / наука молода, інтернет-конференція / <http://www.iconf.org.ua>.
2. Білик М.Д. Методи фінансового планування і прогнозування в управлінні фінансами // Збірник наукових праць. – Київ. Науково-дослідницький економічний інститут. – 2006. – Вип.9. – С.79-84.
3. Заюкова М. С. Теорія фінансової стійкості підприємства: Монографія / М. С. Заюкова, О. В. Мороз, О. О. Мороз, Т. М. Кравченко, І. М. Кулік, Л. В. Мосійчук, І. Б. Паламар. – Вінниця: УНІВЕРСУМ–Вінниця, 2004. – 155 с.
4. Кизим М. О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: Монографія/ М. О. Кизим, В. А. Забродський, В. А. Зінченко, Ю. С. Копчак. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2009.– 144 с.
5. Тридід О.М. Організаційні засади забезпечення фінансової стійкості підприємства / О.М. Тридід, К.В. Орехова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2005. – Частина 2, том 2. – С. 14–17.

УДК 627.12:379.857

ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ЧЕРНІГІВЩИНИ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ВІДПОЧИНКУ НА ВОДІ

Ганжа Я.Л., здобувач

Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права, МНТУ

В статті визначено сутність та значення водних ресурсів для розвитку водного туризму в Чернігівській області. Досліджено методологічний та економічний механізм створення та функціонування оптимізаційної моделі відпочинку на воді. Розглянуто сучасний стан водних об'єктів, визначено комплекс аспектів туризму на воді, показано його вплив на розвиток області та зайнятості населення, запропоновано напрями для подальшого використання цього виду діяльності.

The article explains the purpose and value of water resources for the development of water tourism in the Chernihiv region. Investigated methodological and economic mechanism of the establishment and operation optimization models rest on the water. The current status of water bodies, determined the complex aspects of tourism on the water, shows its impact on the region and employment areas proposed for future use of this type of activity.

Постановка проблеми. В організації туристичного відпочинку особлива роль належить водним об'єктам. Водні ресурси Чернігівщини мають величезний потенціал для організації та розвитку відпочинку на воді. Площі Чернігівської області, зайняті водними об'єктами, складають 61,7 тис. га (1,9% території області), в тому числі 16,8 тис. га – під річками та струмками, 5,6 тис. км – під каналами, колекторами та канавами, 10,2 тис. га – під озерами та прибережними водоймами, 29,1 тис. га під водосховищами і ставками. Але, на даний момент, для організованого туристичного водного відпочинку використовується тільки три річки, а всі інші не задіяні до інфраструктури послуг на воді. Як показує досвід, відпочинок на річках і водоймах розширюється і стає таким же привабливим як і на морських узбережжях. Тому, на основі оптимізації можливості використання водних ресурсів в області, для розвитку водного туризму необхідно створити заходи щодо розширення потенціалу використання водної рекреації та включення їх в систему організованого відпочинку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження використання водних ресурсів як складової туризму здійснюють такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Фоменко Н.В., Масляк П.О., Любіцева О.О., Гуляев В.Г., Міддлтон В., Кабушкін М.І. та ін. Значний внесок у розробку теорії і практики водної рекреації зробили такі дослідники, як Закорчевна Н.Б., Біржаков М.Б., Паламарчук М.М., Тутковський П. та ін.

Постановка завдання. Аналіз стану та використання водних ресурсів Чернігівщини в туристичній галузі. Дослідження методологічної та економічної концепції формування та функціонування оптимізаційної моделі відпочинку на воді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Водні ресурси є національним багатством будь-якої країни і однією з найважливіших засад її економічного розвитку. Вони забезпечують усі сфери життя і господарської діяльності людини, визначають можливості розвитку промисловості і сільського господарства, розміщення населених пунктів, організацію відпочинку та оздоровлення людей. Можливість займатися різноманітними видами спорту, мальовничість берегових ландшафтів – все це, діючи в комплексі, сприяє перспективі створення природного організаційного відпочинку на воді [1]. Ось чому більша частина рекреаційних закладів і майже всі заклади короткочасного відпочинку населення розміщуються або на берегах водойм, або безпосередньо поблизу них. Для правильної оцінки ситуацій, що виникли в районах рекреаційного водокористування, розробки і обґрунтування рішень з його оптимізації дуже важливо враховувати, що водні рекреації – поняття неоднозначне. Воно включає в себе різні види відпочинку і спорту, які суттєво відрізняються сезонами максимального розвитку, вимогами до природних факторів та дією на навколишнє середовище. Про це свідчить вже сам перелік найбільш масових видів занять на водоймах: відпочинок на парусних і веслових суднах, воднолижний спорт, купання, рибальство (з судна, з берега, з льоду), відпочинок з використанням моторного флоту, туризм, підводне плавання та полювання [5]. Різноманітність водних видів відпочинку і спорту вимагає диференційованого підходу до вирішення питань туристичного водовикористання як для різноманітних типів водних об'єктів (річка, озеро, водосховище, ставок), так і в межах кожного досить великого водного об'єкта. Малі річки та озерця не можуть повністю задовольнити попит на відпочинок біля води. Тому, особливе значення для розвитку водного відпочинку мають водосховища, які є істотним, а в деяких місцях і єдиним водним рекреаційним ресурсом. Для вибору водойм, придатних для туристичного відпочинку, необхідно також враховувати їх природний та екологічний стан.

Вимоги рекреації до стану навколишнього середовища різноманітні, оскільки на характер рекреаційного використання акваторій і берегових зон особливо впливає сукупність природних і антропогенних факторів. Географічне положення, параметри водних об'єктів, їх гідрологічний режим, економічна і транспортна освоєність території, а також інші фактори визначають рекреаційну придатність і цінність акваторій в цілому або окремих ділянок. Одним з основних природних факторів, який визначає рекреаційну придатність і цінність водних об'єктів, є розміщення їх в тій чи іншій природно-

кліматичній зоні. Географічне положення, обумовлюючи природно-кліматичні умови, в значній мірі визначає набір відпочинкових занять на даному водному об'єкті і разом з тим обмежує у часі й просторі ті чи інші види відпочинку та спорту. Територіальний комплекс берегової зони належить до числа найважливіших природних факторів, які визначають туристичну цінність акваторій. Значно підвищує цінність водних об'єктів наявність на їх берегах лісів, оскільки вони створюють комфортніші умови для відпочинку. Рибогосподарський потенціал водних об'єктів суттєво впливає на масштаби їх рекреаційного використання, оскільки любительська риболовля є одним з наймасовіших видів водного туризму. Значний вплив на масштаби використання водних об'єктів мають такі фактори, як транспортне освоєння і доступність водойм [3]. Для короткочасного відпочинку без ночівлі межею транспортної доступності вважається 60-70 кілометрів (тобто не більше 2 годин їзди на транспорті), а з ночівлею ця межа може бути збільшена до 3-4 годин, для тривалого відпочинку – до 1-2 доби. Якщо вести мову про масштаби розвитку водних рекреацій, слід враховувати, що різні види водного туризму вимагають специфічних вимог до параметрів водойм і берегової зони, а також до якості оточуючого середовища. Ці фактори можуть відігравати основну, а іноді і вирішальну роль при визначенні цінності акваторіально-територіальних комплексів. Параметри акваторії і берегової зони, які рекомендуються для оптимальних умов водного відпочинку, коливаються в дуже широких межах. На території пляжу повинні виділятися наступні функціональні зони : відпочинку – 40-60% загальної площі, обслуговування – 5-8%, спортивні – 10%, озеленення – 20-40%, дитячого сектора – 5-7% і прогулянкова зона – 3-5%. Оптимальні параметри акваторій, придатних для різних видів водних занять, можна отримати з даних таблиці 1 [6]. Ці дані показують, що параметри акваторій для тих чи інших видів змінюються в досить широкому діапазоні.

Аналізуючи водний потенціал Чернігівського регіону і на основі акваторіально-територіальних параметрів сформуємо оптимізаційну модель їх використання для розвитку відпочинку на воді.

Водні ресурси Чернігівської області займають одне з перших місць в Україні. На території Чернігівщини протікає 1570 річок загальною довжиною 8369 км. Серед них налічується 1410 малих річок до 10 км загальною довжиною 3318 км, 160 малих річок понад 10 км загальною довжиною 3699 км, 8 середніх річок (Сож – 30 км, Судость – 17 км, Сейм – 56 км, Снов – 190 км, Остер – 195 м, Трубіж – 15 км, Супой – 25 км, Удай – 195 км) загальною довжиною 723 км та 2 великі річки (Дніпро, Десна) довжиною 629 км. Такі річки як Дніпро, Десна, Сож, Сейм, Снов та Судость є транскордонними [2].

Завдяки великому розмаїтті річок в області широко розвивається водний туризм, де кожний відпочиваючий може вибрати водний маршрут в залежності від своїх інтересів і туристичної кваліфікації. У водному туризмі поєднуються елементи активного відпочинку, пізнання, оздоровлення, фізичної культури та спорту [3]. Він доступний кожній людині незалежно від віку. Ось чому, туризм на воді ділить перше місце з пішохідним за кількістю осіб зайнятих в ньому.

Параметри акваторій для рекреаційного використання

Параметри акваторій	Купання	Веслові судна	Байдарки і каное	Академічна гребля	Стрибки з трампліна	Водні лижі	Моторний спорт	Парусний спорт
Площа (га), бажана	5	100-500	500	-	-	100-500	100-500	300-900
Площа (га), мінімальна	-	1	30	-	-	-	30-50	50-100
Довжина (м), бажана	50	2200	2200-5000	2500-3000	-	1500	1600-15000	1850-2500
Довжина (м), мінімальна	25	1100-1200	1000-1100	-	-	-	750-1000	500
Ширина (м), бажана	25	90-100	900-2000	140-200	-	200	200-2000	200-2000
Ширина (м), мінімальна	5-11	30-100	30-200	120	-	-	50-200	200
Глибина (м), бажана	1,4-1,8	2-3	2-5	3	5,8	-	3-5	1,2-2,0
Глибина (м), мінімальна	0,5-0,6	0,75	0,75-1,50	2,5-3,0	5	-	1,5-2,0	1,0-1,2

Враховуючи параметри акваторій для відпочинку на воді (табл. 1), на одних тільки малих річках Чернігівщини довжиною до 10 км можливо проводити майже всі види водного туризму. Тому є нагальна необхідність більш повніше та ефективніше використовувати наявні рекреаційні ресурси. Прикладом ефективного ринку послуг водного туризму Чернігівщини є організація туристичних сплавів на плотах по річці Десна.

Програми сплаву представлені не тільки водною подорожжю, а й різноманітними видами туризму та відпочинку, включаючи послуги сільського та екотуризму, екскурсійні тури в прибережних зонах, розважальні, обслуговуючі та інші послуги, що значно впливають на рівень зайнятості населення, особливо сільського, кількість безробітних якого на сьогоднішній день сягає максимальної відмітки. Цей вид туризму дає можливість сільському населенню диверсифікувати свою господарську діяльність, забезпечити підвищення соціально-економічного рівня життя та збільшити свої доходи. Актуальність і необхідність розвитку водного туризму в області обумовлюється ще й такими вагомими показниками, як охоплення цим видом послуг великої кількості населених пунктів. Із 1539 населених пунктів 746 розташовані вздовж берегів річкової смуги. Різноманітність видів водного відпочинку дає нам можливість більш раціонально використовувати річковий потенціал для створення потужного та конкурентоздатного ринку послуг туристичної галузі. Використовуючи великі, середні та малі річки більше 10 км можна організовувати такі види відпочинку на воді, як акваскіпер (водний самокат), парасейлінг (політ на парашуті за катером), віндсерфінг (дошка з вітрилом), вейкбордінг (комбінація водних лиж, сноуборду, скейту та серфінгу), дайвінг (підводне плавання), катання на гідро-

циклі (аквабайк), водних лижах, сплави на плотах, байдарках та каяках, прогулянки на човнах та катамаранах, що дасть економічний розвиток для більш ніж половини населених пунктів області [4]. Цей вид туризму привабливий ще й тим, що вартість цих подорожей доступна більш широкому колу відпочиваючих, так як вартість сплаву на плоту коливається в межах 200 грн./день, а водна подорож на байдарках та каное – 100 грн./день. В оптимізаційній моделі найперспективнішими районами для організації відпочинку на річках виступають регіони з найбільшою річковою мережею, а саме Борзнянський, Козелецький, Коропський, Куликівський, Менський, Новгород-Сіверський, Прилуцький, Ріпкинський, Семенівський, Сосницький, Чернігівський та Щорський.

Якщо Чернігівщина має досвід організації водного туризму на річках і цей вид послуг розширюється, то величезний потенціал озер та водосховищ залишається незадіяним. Тому необхідно ефективніше використовувати потенціал цих ресурсів, так як 80% озер та водосховищ географічно розташовані в місцях культурно-історичної спадщини, де проходять традиційні екскурсійні тури, які кожного року приймають 14607 українських та 3300 іноземних туристів, а також 14255 екскурсантів [7].

Найбільш густа сітка озер (близько півтисячі) та прибережних замкнених водойм знаходиться в Козелецькому, Коропському, Менському, Новгород-Сіверському, Ріпкинському, Сосницькому, Чернігівському районах, що заохочують до організації та розвитку відпочинку на воді більш ніж 600 населених пунктів Чернігівщини. А такі райони, як Городнянський, Ічнянський, Козелецький, Корюківський, Прилуцький, Ріпкинський, Срібнянський, Талалаївський та Чернігівський, можуть використати для водного відпочинку більше п'ятиста водосховищ та штучних водойм, на яких можливо організувати та розвивати такі види водного відпочинку, як акваскіпер (водний самокат), водна куля, катання на гідроциклах (аквабайки), водні лижі, дайвінг (підводне плавання), підводне полювання, прогулянки на човнах та катамаранах. Ці й інші види відпочинку дадуть можливість задіяти в сферу надання туристичних послуг понад 800 населених пунктів. Використання водних об'єктів як складової туристичної галузі вдвічі підвищить економічну ефективність районів та області в цілому і задіє сільське населення в сферу сільського, екологічного (зеленого), спортивного, культурно-пізнавального, релігійно та інших видів туризму. Для використання оптимізаційної моделі необхідно також впорядкувати місця відпочинку, тобто створити рекреаційну інфраструктуру, обладнати пляжі, суднові станції, причали, місця для ночівлі та відпочинку, пункти харчування, лікування, прокату, розваг, санітарно-технічне облаштування, тощо. Для цього необхідно задіяти і використати місцеві ресурси та інвестиції підприємницьких структур, які готові вкласти кошти в галузь водного туризму.

Висновки. Проаналізувавши водні рекреації області і сформувавши оптимізаційну модель використання водних ресурсів в туристичній галузі можемо стверджувати, що Чернігівщина має величезний природний потенціал для організації та розвитку відпочинку на воді. На території області досить густа річкова система та значна кількість водойм, придатних для організації відпочинку на воді. Ефективне використання наявних водних ресурсів області в туристичній галузі дасть можливість значно покращити її соціально-економічний стан, від-

новити села, підвищити рівень зайнятості і доходи сільського населення, зберегти культурно-історичний потенціал регіону, підвищити рекреаційно-туристичну конкурентоспроможність області та закріпити за собою провідну роль в сфері водного туризму.

Література:

1. Биржаков М. Б. Индустрия туризма : Перевозки / М. Б. Биржаков, В. И. Никифоров. – СПб. : Издательский дом Герда, 2007. – 528 с.
2. Вишневський В. І. Річки і водойми України. Стан і використання : підр. / В. І. Вишневський. – К. : Віпол, 2000. – 375 с.
3. Григорьев В. Н. Водный туризм / В. Н. Григорьев. – М. : Профиздат, 1990. – 304 с.
4. Зорин И. В. Туризм как вид деятельности. Основной учебник : учебник / И. В. Зорин, Т. П. Каверина, В. А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 288 с.
5. Паламарчук М. М. Водний фонд України : довідковий посібник / М. М. Паламарчук, Н. Б. Загорчевна ; ред. В. М. Хорева, К. А. Алієва. – К. : Ніка-Центр, 2001. – 392 с.
6. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія / Н. В. Фоменко. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.
7. Головне управління статистики у Чернігівській області [Електронний ресурс] // Туристичні потоки – Режим доступу : <http://chernigivstat.gov.ua>.

УДК 65.012.8:33:061.5

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

*Гринкевич С.С., к.е.н., доцент, Кокнаєва М.О., аспірантка
Львівська комерційна академія*

У статті розглянуто особливості формування системи управління фінансово-економічною безпекою підприємств торгівлі; систематизовано чинники впливу на фінансово-економічну безпеку торговельного підприємства в розрізі зовнішнього та внутрішнього середовища.

Financial and economic security, commercial establishment, management system of financial and economic security, environmental factors and factors of internal environment.

Постановка проблеми. Сучасний стан нестабільності соціально-економічного середовища в державі і світі особливо гостро впливає на підприємства торгівлі, яка є значно чутливішою до впливу дестабілізуючих зовнішніх та внутрішніх чинників, аніж інші види економічної діяльності. Зазначене обумовлене особливою роллю торгівлі, яка виступає координуючим механізмом функціонування внутрішнього ринку України та її регіонів, формування зв'язків між виробником та споживачем, між підприємствами різних галузей та регіонів. Саме це актуалізує проблему дослідження існуючих та розробки нових наукових засад управління фінансово-економічною безпекою торговельних підприємств. Зазначимо, що в сучасній науковій літературі вироблена низка підходів до управління економічною, фінансовою, соціальною, інформаційною та іншими видами безпек підприємства, які слід врахувати при розробці механізмів зміцнення фінансово-економічної безпеки підприємств торгівлі. З іншого боку, наявні дослідження галузевих особливостей щодо забезпечення безпечного функціонування підприємств стосуються підприємств промисловості [6], машинобудування [5], будівництва [6], аграрного сектора [7], банків [2, 3].